

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра загальної та практичної психології

Кваліфікаційна робота

(магістра)

з теми: **«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ
ІМПУЛЬСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Виконала: студентка 2 курсу
Ps1-M21z групи
спеціальності 053 Психологія
(заочна форма навчання)
Губська Тетяна Володимирівна

Керівник:
Куриця Денис Іванович,
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри загальної
та практичної психології

Рецензент:
Гудима Олександр Васильович,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та
практичної психології

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ІМПУЛЬСИВНОСТІ.....	6
1.1 Проблематика імпульсивності у науковій літературі.....	6
1.2 Особливості поведінки імпульсивних дітей.....	12
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІМПУЛЬСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	22
2.1 Опис методики дослідження.....	22
2.2 Аналіз результатів експерименту.....	35
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА ПСИХОКОРЕКЦІЇ ІМПУЛЬСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	41
3.1 Обґрунтування і аналіз корекційної програми.....	41
3.2 Аналіз динаміки змін поведінки у імпульсивних дітей.....	57
3.3 Заняття з розвитку навичок роботи педагогів з імпульсивними дітьми.....	60
Висновки до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Основною особливістю осіб молодшого шкільного віку є перехід до системного навчання в школі, що являє собою один із найскладніших і, власне, найвідповідальніших моментів у житті дитини (і у фізіологічному, і в соціально-психологічному плані). В цей період змінюються як умови життя дитини, так і умови діяльності. Навчання у школі висуває все складніші вимоги до особистості дитини, оскільки включає певну сукупність фізичних, емоційних, комунікативних та розумових навантажень.

Кількість дітей, котрі йдуть до школи і мають порушення поведінки, а саме, такі як імпульсивність або гіперактивність збільшується. Будь-яке порушення, незалежно від причин виникнення, вносить певні зміни в особистісний розвиток. Як правило, ці зміни носять, здебільшого, негативний характер. Варто відмітити, що імпульсивність негативно впливає на всі сфери діяльності, в тому числі на взаємини з дорослими та однолітками.

У науковій психолого-педагогічній літературі на сьогоднішній день накопичено достатній обсяг теоретичного матеріалу щодо проблеми імпульсивності. Серед відомих науковців, котрі займались вивченням гіперактивної поведінки Л. Бадалян, І. Дубравіна, В. Ковальов, Н. Лусканова, М. Райська, тощо.

Багатьма науковцями констатується, що імпульсивність створює учневі труднощі в навчанні. Зокрема страждає увага, дитина не вміє розподіляти її відповідно до плану роботи на уроці, такий учень сам неуважний і відволікає увагу інших, вчителю достатньо важко зацікавити чим-небудь таку дитину. Відповіді такого учня, загалом, швидкі та необдумані. Педагогам достатньо складно працювати з такими дітьми (особливо, коли такий гіперактивний учень «зриває» урок).

Варто відмітити, що надмірна активність, котра притаманна такій дитині, негативно впливає не тільки на навчальний процес, а й на стосунки з батьками. Часто, батькам стає соромно через поведінку своєї дитини. Вдома такі діти зазвичай неслухняні, практично не запам'ятовують прохання чи

доручення батьків, що, в результаті, примушує часто застосовувати покарання, «читання нотацій», застосовувати моральну складову у вихованні. Разом з тим, зауважимо, що такі заходи, в переважній більшості випадків, є безрезультатними та не дієвими. Через поведінку власних дітей батьки дуже часто чують зауваження з боку оточуючих. Це, що є закономірним, змушує батьків часто перебувати в стані емоційної напруги, яку, власне, діти також добре відчують і через це самі стають емоційно напруженими.

Через поведінку у дітей можуть мати місце постійні конфлікти у стосунках з однолітками. Вони, не вміючи довго гратись в одну гру, розпочинають наполегливо втручатись в гру інших. Зокрема і через це, в імпульсивних дітей, зазвичай, немає друзів.

Можна заключити, що порушення в поведінці дитини насправді створюють достатньо велику кількість проблемних ситуацій, котрі, в свою чергу, не тільки в конкретний момент ускладнюють (чи взагалі унеможливають) виконання будь-якої діяльності, але також можуть негативно позначитись й у майбутньому. Саме через це потрібно приділяти максимум уваги у виявленні таких учнів з метою надання їм кваліфікованої психокорекційної допомоги. Потрібно чітко розуміти, що з метою досягти найкращих результатів, потрібно обов'язково залучати до співпраці і батьків дитини і педагогів. В такому випадку вплив на дитину буде здійснюватися в усіх видах діяльності, а ізолювання з даної системи хоча б однієї ланки зведе нанівець роботу інших.

Актуальність окресленої проблематики, її значимість та недостатня вивченість психологічних особливостей дітей з імпульсивністю обумовила вибір теми наукового дослідження: «Психологічні особливості корекції імпульсивної поведінки у дітей молодшого шкільного віку».

Об'єктом наукового дослідження виступають особливості поведінки дітей молодшого шкільного віку з імпульсивністю.

Предмет дослідження – шляхи корекції та подолання імпульсивної поведінки.

Мета: визначити шляхи та засоби корекційної роботи з імпульсивними дітьми.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз наукової педагогічної та психологічної літератури, щодо проблематики психологічних особливостей дітей з імпульсивністю;
2. Визначення психічних механізмів прояву імпульсивності і чинників, від яких залежить така поведінка;
3. Вивчення психологічних особливостей розвитку молодших школярів з імпульсивністю;
4. Визначення шляхів та засобів корекційної роботи, спрямованої на зниження імпульсивності поведінки молодших школярів.

Методи дослідження:

Місце проведення дослідження: Дослідження проводились на базі Ужгородської ЗОШ № 20, Закарпатська область.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми експериментальної психології: досвід та перспективи» на пошану професора Шинкарюка А.І. (26 жовтня 2022 р., м. Кам'янець-Подільський, Україна), та VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців» (17 листопада 2022 р., м. Кам'янець-Подільський, Україна)

Структура роботи: робота складеться з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Однією з особливостей осіб молодшого шкільного віку є перехід до навчання в школі, що являє собою один із найскладніших і найвідповідальніших моментів у житті дитини. У цей період змінюються умови життя дитини, та умови її діяльності. Навчання ставить все складніші вимоги до дитини, оскільки включає певну сукупність фізичних, емоційних, комунікативних та розумових навантажень.

Кількість дітей котрі йдуть до школи і мають імпульсивність або гіперактивність збільшується. Будь-яке порушення вносить певні зміни в особистісний розвиток. Як правило, ці зміни носять негативний характер. Відмітимо, що імпульсивність негативно впливає на всі сфери діяльності, в тому числі на взаємини з дорослими та однолітками.

Через поведінку у дітей можуть бути конфлікти у стосунках з однолітками. Порушення в поведінці дитини створюють достатньо велику кількість проблемних ситуацій, котрі не тільки в конкретний момент ускладнюють виконання якоїсь діяльності, але також можуть негативно позначитись й у майбутньому. Потрібно приділяти максимум уваги у виявленні таких учнів з метою надання їм кваліфікованої психокорекційної допомоги. Потрібно розуміти, що з метою досягти найкращих результатів, потрібно залучати до співпраці і батьків дитини і педагогів. Тоді вплив на дитину буде здійснюватися в усіх видах діяльності, а ізолювання з даної системи хоча б однієї ланки зведе нанівець роботу інших.

Терміну «імпульс» походить від латинського «удар», «поштовх», і означає несвідомі дії, котрі здійснюються без певного вольового рішення. В основі механізму імпульсивних дій лежать слабкість діяльності кори головного мозку, та недостатність процесу гальмування, завдяки чому імпульси, котрі йдуть з підкіркових частин мозку, не зустрічають необхідної протидії.

Відмітимо, що з настанням підліткового віку гіперактивність зникає. Більше того, така поведінка навпаки змінюється поведінкою зі зниженим

рівнем активності. При цьому, за умови відсутності спеціальної корекційної роботи, увага учня цілком можливо залишиться на недостатньому рівні.

Щодо причин виникнення таких відхилень, багато науковців погоджуються з тим, що порушення поведінки залежать від різних факторів, зокрема, серед них: органічне ушкодження головного мозку; пренатальна патологія; вплив генетичного фактору; особливості нейрофізіології і нейроанатомії; мінімальна мозкова дисфункція; соціальні фактори.

Дітей з гіперактивним синдромом легко помітити, вони відрізняються від ровесників певними рисами (надмірна рухливість дитини, метушливість, неможливість сконцентрувати свою увагу на чомусь). Поведінка гіперактивної дитини не має стратегії передбачення і продуктивної тактики. Не дивлячись на рухливість, поведінка одноманітна, неефективна, активність при цьому недостатньо результативна

Неуспішність у навчанні є типовим проявом гіперактивності. Дітям з таким порушенням поведінки, надзвичайно важко впоратися з шкільними завданнями. Заняття вимагають від учнів не тільки концентрації уваги, а й уміння організовувати свою роботу, що є проблематичним для дітей з гіперактивністю. Зошити гіперактивних дітей виглядають неохайно; характерними для них є помилки, котрі свідчать про неуважність і про необдуманість відповідей. Ці діти, попри неуспішність у навчанні та проблеми у взаємовідносинах з однолітками, категорично не бажають прислухатись до чийх небудь порад.

В результаті проведення спостереження, бесіди з дітьми та педагогом, а також в результаті реалізації методик нами було виявлено ряд особливостей у дітей з імпульсивною поведінкою.

За результатами методу спостереження було відібрано десять дітей. Наступним кроком, в контексті реалізації поставлених завдань, було проведення бесіди з дітьми та з педагогом. Результати кожної бесіди переносились в таблиці. З метою дослідження імпульсивності дітей нами використовувались такі методи як: спостереження, бесіда з досліджуваними,

бесіда з вчителем, проєктивні техніки «малюнок сім'ї», «Hand Test».

Найменша кількість балів свідчить про те, що дитина негативно ставиться до чогось. Наприклад, при найменших балах за категорію «Самооцінка», можна вважати, що дитина сприймає себе неадекватно. Розглянувши категорію «Самооцінку» на рисунку бачимо, що з усіх дітей найвищою вона є у трьох дітей. Найнижча самооцінка у дітей двох досліджуваних. За категорією «Стосунки з оточуючими» найвищий бал у чотирьох дітей, а найнижчий у п'яти досліджуваних. Можна припустити, що у дітей є наявні конфлікти з дорослими. Категорія «Ставлення до класу» зайняла найменше балів, тобто діти негативно ставляться до оточення в класі. Категорія «Навчальна діяльність» отримала трохи більшу кількість балів. Найкраще ставлення до навчання у дітей трьох досліджуваних. Всі інші діти набрали малу кількість балів, тобто навчальний процес не займає належного місця. Категорія «Спрямованість особистості» отримала середню кількість балів. На думку дітей, вони мають адекватні прагнення до досягнення чого небудь.

Наступним етапом нашого дослідження було опрацювання результатів методики «Hand Test». Можна говорити про вірогідність прояву агресії у відкритій поведінці, оскільки висока кількість відсотків категорій відповідей «Agg» і «Dir» у п'яти досліджуваних. У п'яти досліджуваних виразною є також емоційна черствість і дефіцит відвертих стосунків.

На основі аналізу малюнків, можна стверджувати, що вираженість такого показника як «сприятлива сімейна ситуація» у дітей з порушеннями поведінки на дуже низькому рівні. Така категорія як «тривожність» спостерігається і найяскравіше виражена у чотирьох дітей. У малюнках решти дітей також спостерігаються елементи котрі вказують на тривожність, але вони не такі виражені і їх значно менша кількість.

По наступній категорії – «конфліктність у сім'ї» – відмітимо, що майже у всіх дітей вона спостерігається на низькому рівні, тобто у дітей з імпульсивною поведінкою, в даному випадку, не прослідковується наявність

серйозних конфліктів у сім'ї. Власне, майже така ж ситуація прослідковується й щодо категорій «почуття неповноцінності» та «ворожість у сімейній ситуації» (по даних категоріях у малюнках дітей також відсутні суттєві ознаки).

З метою реалізації ефективної роботи в напрямку корекції імпульсивності у дітей молодшого шкільного віку, серед педагогів також варто поводити відповідні тренінгові та психокорекційні заняття.

Відмітимо, що позитивних результатів можна досягнути завдяки професійним зусиллям психолога та класного керівника. Проте, з метою отримати більш якісні та стабільні результати, обов'язковою умовою здійснення психокорекційної роботи є активна участь батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров А.А. Типологія делінквентної поведінки при психопатіях та акцентуації характеру. Порушення поведінки дітей та підлітків. К. : 2001. С. 51-59.
2. Артур Ребер. Большой толковый психологический словарь : [В 2т.: Пер.с англ.]. М. : Вече : АСТ, 2001. 591 с.
3. Атемасова О.А. Практична психологія у початковій школі. Х. : Ранок, 2010. 86 с.
4. Атемасова О.А. Психогімнастика у початковій школі. Х. : Ранок, 2010. 95 с.
5. Баб'як Т. Вправи з психокорекції. Корекційна робота психолога. К. : Психолог. Бібліотека. 2003. 98 с.
6. Бадалян Л.О. Невропатология : учебник для студ. вузов. 5-е изд., стер. М. : Академия, 2008. 400 с.
7. Бастун Н.А. Проблеми першокласників. Бібліотека «Шкільного світу». 2003. №2 (Психолог на педраді). С. 67-85.
8. Бастун Н.А. Диференційна діагностика шкільного невстигання та стратегії його корекції. Практична психологія та соціальна робота. 2000. № 5. С. 24-26.
9. Батьківство в радість. Тренінговий курс з набуття батьківських навичок. Автор-упоряд. Г.Лактіонова, І. Зверева. К. : Р.К. Майстерпринт, 2008. 359 с.
10. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка : схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
11. Білий Б. Стиль індивідуальної поведінки особистості в конфлікті. Київ, 2000. 214 с.
12. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки : Курс лекцій. МАУП, 2006. 88 с.
13. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: курс лекцій. К., МАУП, 2001. 96 с.

14. Важковиховуваність : сутність, причини, реабілітація : навчальний посібник для соціальних педагогів та практичних психологів освітніх закладів. Ред. О.М. Полякової. Суми : Університетська книга, 2009. 346 с.
15. Варій М.Й. Загальна психологія. : підр. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
16. Венгер А.Л., Цукерман Г.А. Психологическое обследование младших школьников. М. : 2001. 160 с.
17. Вікова та педагогічна психологія : Навч. посіб. О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К. : Просвіта, 2001. 416 с.
18. Гірник А.М. Основи конфліктології. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 222 с.
19. Глузман О.В. Агресія та її глибинно-психологічні джерела : Навчальний посібник. К. : ТОВ Видавництво «Освіта України», 2006. 256 с.
20. Гольдштейн А. Тренінг умінь спілкування : як допомогти проблемним підліткам. К. : Либідь, 2002. 520 с.
21. Діагностичний інструментарій психолога. Упоряд. Т. Гончаренко. К. : Шкільний світ. 2008. 128 с.
22. Долинська Л. Психологія конфлікту. Київ : Каравела, 2017. 304 с.
23. З досвіду корекційної роботи практичного психолога і соціального педагога з дітьми з девіантною та деліквентною поведінкою : посіб. Авт. кол.; упор. Ю.А. Луценко. К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. 129 с.
24. Занюк С.С. Психологія мотивації : навч. посіб. К. : Либідь, 2002. 304 с.
25. Зінченко С.М. Чому дітям буває важко вчитися. К : Рад. школа, 1990. 56 с.
26. Зюбин Л.М. Психологія асоціальної поведінки неповнолітніх. Автореф. дис ... докт. психол. наук. К. : 2001. 36 с.
27. Ілляшенко Т. Гіперактивна дитина. Психологічний супровід у навчальному закладі. Київ : «Вид. Група «Шкільний світ», 2017. 88 с.
28. Квітковська Н.В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблеми родини, профілактика та корекція).

- Навчально-метод. посібник . Миколаїв, 2010. 240 с.
29. Кирилова О.О. Гіперактивна дитина. Харків : Вид. група «Основа», 2018. 176 с.
 30. Ківенко Н.В. Девіантна поведінка : сучасна парадигма : Монографія. Ірпінь : АДПС України, 2002. 240 с.
 31. Ковальов В.В. Соціально-психологічний аспект проблеми девіантної поведінки дітей та підлітків. Порушення поведінки дітей та підлітків. К. : 2001. С. 11-23.
 32. Кондратенко Л.О. Чому вони погано вчаться : До проблеми невстигаючих першокласників з недостатньою підготовкою. Поч. шк., 1995. № 4. С. 16-19.
 33. Корекційна робота психолога. Упоряд. О. Главник. К. : Шкільний світ, 2002. 112 с.
 34. Корекційно-розвивальні програми. Упоряд. Л.В. Підлипна. Івано-Франківськ : ОШПО, 2006. 164 с.
 35. Коробко С.Л., Коробко О. І. Робота психолога з молодшими школярами : Методичний посібник. К. : Літера ЛТД, 2006. 416 с.
 36. Кочерга О. Особливості навчання шестирічок. Бібліотека «Шкільного світу». Психолог. Бібліотека. Шкільний світ. К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2003. С.49-66.
 37. Кошова І.В. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. Ніжин. держ ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009. 167 с.
 38. Кузікова С.Б. Основи психокорекції : навч. пос. К. : Академвидав, 2012. 320 с.
 39. Лєскова-Савицька А. Проблема дезадаптації першокласників. Психолог. 2003. №29-32. С. 30-47.
 40. Лєскова-Савицька А. Системи роботи практичного психолога з проблеми адаптацій першокласників до школи. В збірнику бібліотеки Шкільного світу : Я буду вчитись. Випуск 3. К. : 2003. С. 75-89.
 41. Лобач О.О. Педагогічна корекція агресивності у молодших школярів :

- методичні рекомендації для вчителів початкових класів. Полтава : ПДТУ, 2005. 70 с.
42. Лусканова Н.Г. Схема виникнення школьної дезадаптації. Школьний психолог, 2000. №12. С. 29-33.
43. Лучшие психологические тесты : [Сборник / Пер. с англ. и сост. Е.А. Дружининой. Харьков, 1994. 320 с.
44. Максименко С.Д. Загальна психологія : Навчальний посібник. Видання друге, перероблене та доповнене. Київ : «Центр навчальної літератури», 2004. 160 с.
45. Максимова Н.Ю. Основи дитячої патопсихології : навчальний посібник. Київ : Перун, 1996. 464 с.
46. Максимова Н.Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посіб. К. : ВПУ «Київський ун-т», 2002. 308 с.
47. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посібник. К. : Либідь, 2011. 520 с.
48. Мартиненко О.А. Корекція дезадаптивної поведінки молодших школярів. Х : Вид-во «Рано», 2011. 176 с.
49. Мартиненко О.А. Як навчити вашу дитину спілкуватися і дружити. Х. : Вид. «Ранок». 2009. 98 с.
50. Мельничук І.Я. Організація психокорекційної роботи девіантної поведінки підлітків. Зб. наук. пр. КіПНУ ім. І. Огієнка. 2009. Вип. 11. С. 109-113.
51. Міну М.О. Соціологія девіантної поведінки : Навчальний посібник. Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. 244 с.
52. Міщик Л.І. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей і підлітків. Запоріжжя : ЗДУ, 2003. 108 с.
53. Настільна книга шкільного психолога. Авт.-уклад. О.Є. Марінушкіна. Х. : Ранок, 2011. 288 с.
54. Натанзон Е. Індивідуальний підхід до важких учнів. Кишинів : Луміна, 2001. 168 с.

55. Олійникова Н.Д. Рекомендації щодо роботи з дітьми, схильними до проявів агресії та дітьми-жертвами насильства : Посібник для практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів. Первомайськ. 2010. 105 с.
56. Оржеховська В.М. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх : навч. посіб. Черкаси : 2008. 376 с.
57. Охрімчук Р.М. Як працювати з агресивною дитиною : навчально-методичний посібник. К. : ДЦССМ. 2004. 115 с.
58. Панок В. Основи практичної психології : підручник. К. : Либідь, 2008. 536 с.
59. Педагогічна психологія : Навчальний посібник. Дрогобич : Видавнича фірма Відродження, 1998. 142 с.
60. Пихтіна Н.П. Профілактика девіантної поведінки дітей і молоді : психолого-педагогічні та соціально-правові аспекти : навч. посіб. Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя; За заг. ред. В.М. Оржеховська. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 399 с.
61. Підласий І.П. Корекція девіантної поведінки молодших школярів : Експериментальні матеріали. Черкаси : ЧДГУ, 2002. 44 с.
62. Поліщук С.А. Методичний довідник з психодіагностики : навч.-метод. посіб. Суми : Університетська книга, 2009. 226 с.
63. Полякова О.М. Важковиховуваність : сутність, причини, реабілітація : навч. посібн. для соціальних педагогів та практичних психологів освітніх закладів. Суми, 2009. 346 с.
64. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери молодшого школяра. Х. : Вид-во «Ранок». 2014. 176 с.
65. Профілактика та корекція відхилень поведінки : навч.-метод. посіб. до самост. роботи студентів. Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. 120 с.
66. Психологическая профилактика дезадаптации учеников в начале обучения в средней школе : Методические рекомендации для школьных психологов Под ред. Л.П. Помонаренко. Одесса, 1998. 220 с.

67. Психологічна енциклопедія. Автор-упорядник О.М. Степанов. К. : «Академвидав», 2006. 424 с.
68. Психологічні механізми адаптації девіантів до сучасного соціокультурного середовища : Монографія. К. : Педагогічна думка, 2015. 254 с.
69. Психологічні тренінги в школі. Упоряд. Т. Шаповал. К. : «Шкільний світ». 2006. 128 с.
70. Психологія : терміни, поняття, визначення : словник-довідник. Г. Ложкін, І. Коцан та ін. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. 188 с.
71. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей. Львів : Свічадо, 2015. 300 с.
72. Савчин М.В. Педагогічна психологія : навч. посіб. К. : Академвидав. 2007. 424 с.
73. Семенюк Л.М. Психологічні особливості агресивної поведінки підлітків і умови його корекції. Світ психології та психологія у світі. № 1, 2004. С. 57-63.
74. Спиваковская А.С. Психотерапія : гра, дитинство, сім'я. М. : ЭКСМО-Пресс, 1999. Т.1. 304 с.
75. Сухіна І.В. Гіперактивна дитина. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
76. Теорія та практика профілактичної роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки : український і міжнародний досвід : монографія. О. Янкович, О. Кікінежді, І. Козубовська, В. Поліщук, Г. Радчук та ін. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2018. 300 с.
77. Терлецька Л. Визначення здібностей дитини. Шкільний світ, 2003. с. 61-73.
78. Технології соціально-педагогічної роботи : Навчальний посібник. К., 2000. 372 с.
79. Томчук С.М. Негативні психічні стани молодших школярів та їх корекція : Навчально-методичний посібник. Вінниця : ВСЕІ Університету

- «Україна», 2005. 95с.
80. Трофімов Ю.Л. Психологія : підруч. для студ. вищ. закл. Освіти. К. : Либідь, 1999. 558 с.
81. Туріщева Л.В. Настільна книга шкільного психолога. Х. : Вид. Група «Основа», 2009. 112 с.
82. Туріщева Л.В. Психокорекційні ігри в роботі педагога. Х. : Вид. група «Основа», 2007. 160 с.
83. Туріщева Л.В. Психологічні тренінги для школярів. Х. : Вид. група «Основа». 2009. 71 с.
84. Туріщева Л.В., Гончаренко О.В. Вивчення особистості школяра і педагога : діагностика, практичні рекомендації. Х. : Вид. група «Основа». 2007. 112 с.
85. Федорченко Т.Є. Дитяча агресивність : проблеми, профілактика : навч.-метод. посіб. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю., 2010. 98 с.
86. Федорченко Т.Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища : соціально-педагогічний аспект : монографія. Черкаси : ФОП Чабаненко Ю.А., 2011. 492 с.
87. Ферт О. Гіперактивна дитина в школі. Стратегії корекції поведінки та академічної успішності. Методичні рекомендації. Видання навч.-метод. центру освіти м. Львова. Львів, 2012, 27 с.
88. Фіцула М.М. Відхилення у поведінці неповнолітніх : шляхи їх попередження та подолання : Навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2008. 432 с.
89. Харченко С.Я., Краснова Н.П. Робота соціального педагога з дітьми девіантної поведінки. Х. : Вид. група «Основа», 2015. 143 с.
90. Христук О.Л. Психологія девіантної поведінки : навчально-методичний посібник. Львів : ДУВС, 2014. 192 с.
91. Шлюб У.Б., Лаут Г.В. Корекція поведінки дітей. Практичне керівництво. Стратегія і методи. К. : Академія. 2005. 129 с.
92. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції : навч. посібник. К. : Вища шк., 2004. 679 с.